

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

SEIMO KONTROLIERĖS INICIATYVA ATLIKTO TYRIMO DĖL TEISINIO REGLAMENTAVIMO, SUSIJUSIO SU SUIMTUJŲ / NUTEISTUJŲ APSVAIGIMO NUO PSICHIKĄ VEIKIANČIŲ MEDŽIAGŲ FAKTO NUSTATYMU, PAŽYMA

2022-11-08 Nr. 4D-2022/1-1005

Vilnius

TYRIMO PAGRINDAS

1. Tyrimas pradėtas Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierės Erikos Leonaitės 2022 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu Nr. 4D-2022/1-1005.

1.1. Tyrimo tikslas. Nustatyti, ar Laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomų asmenų neblaivumo (girtumo) arba apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų nustatymo tvarkos apraše, patvirtintame Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama ir – Kalėjimų departamentas) direktoriaus 2021 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. V-42, (toliau vadinama ir – Aprašas) įtvirtinta tvarka, nustatant suimtųjų / nuteistųjų apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų faktą, nepažeidžia nemokių asmenų teisių.

1.2. Tyrimo pagrindas. Pagrindas pradėti tyrimą savo iniciatyva yra Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnio 3 dalis, kurioje nustatyta, kad, jeigu skundas yra gautas žodžiu, telefonu arba Seimo kontrolierius nustatė pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymių iš visuomenės informavimo priemonių bei iš kitų šaltinių, Seimo kontrolierius gali pradėti tyrimą savo iniciatyva.

Šiuo atveju tyrimą savo iniciatyva Seimo kontrolierė pradėjo atsižvelgusi į Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje (toliau vadinama ir – Pravieniškių PN-AK) laikomo nuteistojo X (Seimo kontrolierei asmens vardas ir pavardė yra žinomi) skundą (Nr. 4D-2022/1-972), kuriame nurodoma, kad „ne kartą buvau užtestuotas ir testai parodėdavo įvairiausias narkotines, psichotropines medžiagas. Pabrėžiu, kad jokių narkotinių medžiagų aš nevarčiau ir nesu vartojęs. [...]. Esmė tame, kad ne man vienam dėl tų testų iškilo problema. Kiti nuteistieji, sportuojantys ir tikrai žinau, kad nevartoję jokių psichotropinių ar narkotinių medžiagų, buvo piktybiškai užtestuoti. Nusiuntus šlapimo mėginį į laboratoriją (A), tai tiriamojoje medžiagoje (šlapime) jokių psichotropinių ar narkotinių medžiagų nerasdavo. [...]. Kadangi aš visus uždirbtus (pataisos namuose) pinigėlius siunčiu savo mažamečiams vaikams, tai į tyrimo laboratoriją neturiu už ką siųsti suklastotų testų rezultatų. Už tyrimą (mėginio šlapimo) reikia turėti asmeninėje sąskaitoje 68 eurus, o tai viso mano mėnesio uždirbta alga“ (šios citatos kalba netaisyta).

1.3. Tyrimo objektas. Teisinio reglamentavimo, susijusio su Apraše įtvirtinta tvarka, nustatant suimtųjų / nuteistųjų apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų faktą, įvertinimas.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

2. Seimo kontrolierė 2022 m. rugpjūčio 25 d. raštu Nr. 4D-2022/1-1005/3D-1892 kreipėsi į Pravieniškų PN-AK prašydama suteikti tyrimui reikšmingos informacijos. 2022 m. rugsėjo 7 d. Seimo kontrolierė gavo Pravieniškų PN-AK 2022 m. rugsėjo 5 d. raštą Nr. 14-12064. Šiame rašte nurodoma:

2.1. „informuojame Jus, kad Pravieniškų pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje nuteistųjų (suimtųjų) neblaivumas (girtumas) arba apsvaigimas nuo psichiką veikiančių medžiagų nustatomas vadovaujantis Pravieniškų pataisos namų-atvirosios kolonijos direktoriaus 2021 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-229 „Dėl Pravieniškų pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje laikomų nuteistųjų (suimtųjų) paimtos tiriamosios medžiagos pristatymo į toksikologijos laboratoriją taisyklių patvirtinimo ir patalpų, nuteistųjų (suimtųjų) neblaivumo (girtumo) arba apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų nustatymui, nustatymo Pravieniškų pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje“ patvirtintomis Pravieniškų pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje laikomų nuteistųjų (suimtųjų) paimtos tiriamosios medžiagos pristatymo į toksikologijos laboratoriją taisyklėmis. Minėtas įsakymas parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 452 „Dėl transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklių leidžiamos etilo alkoholio koncentracijos darbo metu nustatymo patvirtinimo“ ir Laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomų asmenų ir probacijos tarnybos prižiūrimų asmenų neblaivumo (girtumo) arba apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų nustatymo tvarkos aprašu, patvirtintu Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2021 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. V-42 „Dėl laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomų asmenų ir probacijos tarnybos prižiūrimų asmenų neblaivumo (girtumo) arba apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

2.2. „šiuo metu galiojantys teisės aktai nenumato galimybės ištirti mėginio nuteistiesiems neturintiems galimybės susimokėti už tiriamosios medžiagos ištyrimą ir jos pristatymą į Toksikologijos laboratoriją“.

3. Seimo kontrolierė 2022 m. rugsėjo 19 d. raštu Nr. 4D-2022/1-1005/3D-2074 kreipėsi į Kalėjų departamentą prašydama suteikti tyrimui reikšmingos informacijos. Seimo kontrolierė 2022 m. rugsėjo 30 d. gavo Kalėjų departamento 2022 m. rugsėjo 30 d. raštą Nr. 1S-3772 ir 2022 m. spalio 10 d. Kalėjų departamento 2022 m. spalio 10 d. raštą Nr. 1S-3917, kuriuo buvo patikslinta 2022 m. rugsėjo 30 d. rašte Nr. 1S-3772 pateikta informacija. Šiuose raštuose nurodoma:

„Kalėjų departamentas nėra teikęs pavaldžioms įstaigoms rekomendacijų, kaip turėtų būti elgiamasi situacijoje, kai nemokaus suimtojo / nuteistojo greitojo testo rezultatas yra teigiamas, tačiau jis su šiuo rezultatu nesutinka ir pageidauja mėginį ištirti Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje, nes Aprašo (reng. past. Kalėjų departamento 2022 m. spalio 10 d. rašte Nr. 1S-3917 patikslinta, kad remiamasi nauja 2022 m. rugsėjo 10 d. Aprašo redakcija) 29 p. įtvirtinta, kad „<...> Nustačius neblaivumo (girtumo) ar apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų vartojimo faktą, už tiriamosios medžiagos ištyrimą sumokėtas mokestis išskaičiuojamas iš suimtojo (nuteistojo) asmeninės sąskaitos (jei šis yra nemokus, išskaita atidedama, iki jis taps mokus), o jei neblaivumo ar apsvaigimo faktas nepatvirtinamas, – apmokama Įstaigos lėšomis“. Su šiuo teisės aktu yra supažindintos visos laisvės atėmimo vietų įstaigos“.

Tyrimui reikšmingi Lietuvos Respublikos teisės aktai

4. Seimo kontrolierių įstatymas:

22 straipsnis „Seimo kontrolieriaus sprendimai“ – „1. Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, priima sprendimą: [...] 3) nutraukti skundo tyrimą. [...] 3. Skundo tyrimas nutraukiamas, jei tyrimo

metu išnyksta skundžiamos aplinkybės arba, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia, taip pat kitais šio įstatymo nustatytais atvejais“.

5. Aprašo (teisės akto redakcija, galiojusi nuo 2021 m. vasario 3 d. iki 2022 m. rugsėjo 10 d.):

11 punktas – „Tikrintojas, patikrinęs asmens neblaivumą (girtumą) ar apsvaigimą nuo psichiką veikiančių medžiagų su alkoholio kiekiu matuokliu ar greita tyrimo priemone (testu) ir nustatęs, kad asmuo neblaivus ir (ar) apsvaigęs nuo psichiką veikiančių medžiagų, tačiau nesutinka su specialiosios techninės priemonės rodmenimis, pasiūlo: 11.1. asmeniui (esančiam laisvės atėmimo vietų įstaigose) pageidaujant, už jo asmenines lėšas, ne vėliau kaip per valandą paimti naują tiriamosios medžiagos mėginį ir ištirti Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje. Tiriamosios medžiagos ištyrimą Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje organizuoja laisvės atėmimo vietų įstaigos administracija“.

6. Aprašo (teisės akto redakcija, įsigaliojusi 2022 m. rugsėjo 10 d.):

12 punktas – „Tikrintojas, patikrinęs asmens blaivumą ar neapsvaigimą nuo psichiką veikiančių medžiagų alkoholio kiekiu matuokliu ar specialiąja tyrimo priemone ir nustatęs, kad šis neblaivus ir (ar) apsvaigęs nuo psichiką veikiančių medžiagų, tačiau su specialiosios techninės priemonės rodmenimis nesutinka: [...]; 12.2. kai nustatomas apsvaigimas nuo psichiką veikiančių medžiagų, asmeniui pasiūlo atlikti pakartotinį patikrinimą“;

29 punktas – „Asmeniui atsisakius tikrintis ar medicininės apžiūros, arba nesutikus su patikrinimo ar medicininės apžiūros rezultatais, jis ne vėliau kaip per vieną valandą nuo atsisakymo arba jam atlikto patikrinimo arba medicininės apžiūros momento gali kreiptis į Įstaigos administraciją, kad ši tarpininkautų jam siekiant įstaigos lėšomis atlikti jo tiriamosios medžiagos ištyrimą Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje. Tokiu atveju kartu su tiriamąja medžiaga Valstybinei teismo medicinos tarnybai nusiunčiamas dokumentas, patvirtinantis, kad atlygis už tiriamosios medžiagos ištyrimą sumokėtas. Nustačius neblaivumo (girtumo) ar apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų vartojimo faktą, už tiriamosios medžiagos ištyrimą sumokėtas mokestis išskaičiuojamas iš suimtojo (nuteistojo) asmeninės sąskaitos (jei šis yra nemokus, išskaita atidedama, iki jis taps mokus), o jei neblaivumo ar apsvaigimo faktas nepatvirtinamas, – apmokama Įstaigos lėšomis“.

Tyrimo išvados

7. Tyrimo metu nustatyta, kad pagal teisinį reglamentavimą, galiojusį Seimo kontrolierės sprendimo pradėti tyrimą savo iniciatyva dėl Apraše įtvirtintos tvarkos, nustatant suimtųjų / nuteistųjų apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų faktą, priėmimo metu, suimtieji / nuteistieji, nesutinkantys su greita tyrimo priemone (testu) nustatytu apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų faktu, pakartotinį tyrimą Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje galėjo atlikti tik už asmenines lėšas, t. y. nemokūs suimtieji / nuteistieji neturėjo galimybių atlikti pirmiau nurodyto tyrimo, paneigti jiems nustatyto apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų fakto ir tokiu būdu apginti savo teises. Aplinkybę, kad nemokūs suimtieji / nuteistieji šių galimybių neturėjo, patvirtino ir Pravieniškių PN-AK, kurie savo veikloje vadovaujasi Aprašo nuostatomis (šios pažymos 2.2 papunktis).

Atkreiptinas dėmesys, kad 2022 m. rugsėjo 10 d. įsigaliojo nauja Aprašo redakcija, kurioje įtvirtintos vienodos sąlygos visiems suimtiesiems / nuteistiesiems (tiek mokiems, tiek nemokiems) kreiptis dėl pakartotinio tiriamosios medžiagos mėginio ištyrimo Valstybinėje teismo medicinos tarnyboje, t. y. pagal naują tvarką nustačius neblaivumo (girtumo) ar apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų vartojimo faktą, už tiriamosios medžiagos ištyrimą sumokėtas mokestis išskaičiuojamas iš suimtojo / nuteistojo asmeninės sąskaitos (jei šis yra nemokus, išskaita atidedama,

iki jis taps mokus), o jei neblaivumo ar apsvaigimo faktas nepatvirtinamas, – apmokama pataisos įstaigos lėšomis.

Šios aplinkybės leidžia teigti, kad po Seimo kontrolierės sprendimo pradėti tyrimą savo iniciatyva ir po jos kreipimosi į atsakingas institucijas, kurios inicijavo reikalingus teisės aktų pakeitimus, tyrime kelta problema dėl Apraše įtvirtintos tvarkos, nustatant suimtųjų / nuteistųjų apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų faktą, kuri galimai pažeidžia nemokių suimtųjų / nuteistųjų teises, išsprendė.

8. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Seimo kontrolierės tyrimas (atliktas savo iniciatyva) dėl teisinio reglamentavimo, susijusio su Apraše įtvirtinta tvarka, nustatant suimtųjų / nuteistųjų apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų faktą, yra nutrauktinas tyrimo metu išnykus tyrimo pagrindą sudarančioms aplinkybėms.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAS

9. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia savo iniciatyva pradėtą tyrimą dėl teisinio reglamentavimo, susijusio su Apraše įtvirtinta tvarka, nustatant suimtųjų / nuteistųjų apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų faktą, nutraukti.

Seimo kontrolierė

Erika Leonaitė